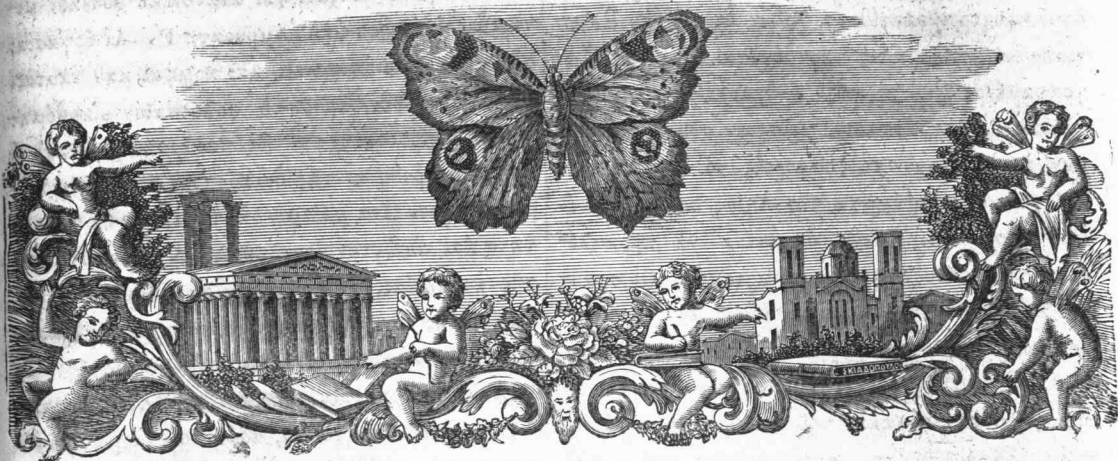

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1865.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 65.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. (4)

ΕΛΕΧΘΗ, ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶνε, καθ' ὅλας τὰς οὐσιώδεις αὐτῆς λεπτομερείας, ἡ νῦν Ἁγία Σοφία. ὑπὸ ἀρχιτεκτονικὴν ἐποψὴν ἡ μεταγενεστέρα ἱστορία τοῦ κτιρίου χρήζει ἀπλῆς μυείας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐννάτου αἰῶνος, ἐπὶ βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἐπειδὴ τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τοῦ δόμου, ἐνεκεν ὑποπτώσεως τοῦ θεμελίου τῶν ἀντηρίδων, ἔτεινε πρὸς πτωσιν, ἀναγκαῖον ἐθεωρήθη ἵνα ὑποστηριχθῇ διὰ τεσσάρων ἐξωτερικῶν ἀντηρίδων σχηματιζουσῶν ἐξοχὴν φαινομένην ἔτι πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ σεραγίου. Ἐν ἔτει 896 ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἤγειρε τὸν πρὸς τὴν δυτικὴν εἰσόδον πύργον, πρὸς τοποθέτησιν κωδωνοστοιχίας δωρηθείσης ὑπὸ τοῦ δόγῃ τῆς Βενετίας, καὶ τὴν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι μετέπειτα διέλυσαν πρὸς κατασκευὴν πυροβόλων. Μετὰ ἡμισυ αἰῶνα νέαι ἐργασίαι ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ πρὸς στερέωσιν τοῦ δόμου, καὶ ἐν ἔτει 987, ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου πλήρης ἐπισκευὴ πρὸς στερεότητα ἐγένετο ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν διὰ τὰς ἐργασίας ταύτας παραπηγμάτων ἐξωδεδύθησαν δέκα κιντινάρια χρυσοῦ.

Κατὰ τοὺς ἐπελθόντας δύο αἰῶνας οὐδεμία ἐπισκευὴ μνημονεύεται. Ἀλλὰ πρὸς αἶσχος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει θεμελιωτῶν τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας, ἀξιολογούμενον καθίσταται, ὅτι μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας τοσαῦτα εἶχεν ὑποστῇ, ὥστε ἀδιαλείπτως οὗτοι ἐνησχολοῦντο πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ἐπὶ τῶν προκατόχων τῶν γενομένων καταστροφῶν. Ἀνδρόνικος ὁ Γηραιός, ὁ Καντακουζηνός, καὶ Ἰωάννης Δ' ὁ Παλαιολόγος μετέσχον τῶν ἐπισκευαστικῶν ἐργασιῶν. Κατὰ περίεργον δὲ, ἂν καὶ τυχαίαν, σύμπτωσιν Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ὁ τελευταῖος τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, μόνος μεταξὺ τῶν μνημονευομένων ἀνακαινιστῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔσχε τὴν τιμὴν ἐκεῖνην, ἥτις ἀπεδόθη εἰς τὸν πρῶτον αὐτῆς ἰδρυτὴν τὸν Ἰουστινιανόν, ἀξιοθεῖς δηλ. ἵνα τοποθετηθῇ ἡ εἰκὼν τοῦ μεταξὺ τῶν διὰ μωσαϊκοῦ ζωγραφῶν. Καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ Παλαιολόγος, ὡς ἔρρέθη, ἐξεικονίζεται ἐν τῷ συμπλέγματι τῆς ἀνατολικῆς ἀψίδος τῆς ὑποβασταζούσης τὸν μέγαν δόμον· ἀλλ' ἡ ἐξεικόνισις αὕτη σήμερον εἶνε ἐξίτηλος.

Ἀδύνατον νὰ ὑπολογισθῇ ἐν βεβαιότητι κατὰ πόσον οἱ κατακτηταὶ Τοῦρκοι κατέστρεψαν δι' οἰανδήποτε αἰτίαν τὰς διὰ μωσαϊκοῦ ζωγραφίας τῆς Ἁγίας Σοφίας· ὅπωςδήποτε ὅμως τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ φανατισμοῦ σημαντικῶς ἔβλαψεν ἢ ὅσον πρότερον ὑπετίθετο. Χάρις δὲ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις παραδέχεται μὲν τὰς ἐξωγραφημένας εἰκόνας, δὲν ἀνέχεται ὅμως τὴν διὰ γλυπτικῆς πράστασιν χριστιανικῶν ἀντικειμένων, ἐκτὸς μόνου τοῦ σταυροῦ, τὰ ἐκ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ κοσμήματα τῆς Ἁγίας Σοφίας δὲν ἐξεκόνιζον ἀντικείμενα δυνάμενα νὰ προκαλέσωσι τὸν μουσουλμανικὸν φανατισμόν. Οἱ σταυροὶ καθ' ὅλον τὸ κτίριον καὶ ἰδίως ἐν τῷ γυναικωνίτῃ μετετράπησαν μᾶλλον ἢ κατεστράφησαν· οἱ ἀκρωτηριασταὶ ἠρκέσθησαν ἐν γένει εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ σταυροῦ (ὅπερ ἤρκει πρὸς ἐξαφάνισιν τοῦ σταυροειδοῦς σχήματος), φεισθέντες τῶν τριῶν ἐτέρων βραχιόνων τοῦ ἐμβλήματος τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄλλως τε, ὡς ἔρρέθη, ἀπλῶς μόνον ἐγυμνώθη ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν ἐπίπλων καὶ πάντων τῶν πρὸς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν ἀναγκαίων σκευῶν, καθ' ὅσον ταῦτα ἦσαν εὐμετακόμισα, καὶ ἐκαλύφθησαν ἵνα μὴ φαίνωνται πᾶσαι αἱ καθαρῶς χριστιανικοῦ χαρακτῆρος εἰκονογραφίαι τῶν τοίχων, τῆς στέγης καὶ τοῦ δόμου. Ὅπου σήμερον ἐλλείπουν τὰ μωσαϊκὰ, πρέπει μᾶλλον νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ἀποτέλεσμα ἀμέσου καὶ ἐκουσίου λυμάνσεως, ἢ ἔνεκα τῆς ἀκηδείας καὶ ἐγκαταλείψεως εἰς τὴν περιέπεσε τὸ κτίριον ἐπὶ αἰῶνας, μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ τελευταίου σουλτάνου διαταχθείσης ἀνακαινισεῶς του.

Αἱ μεταβολαὶ αἷς ἡ ἐκκλησία ἐξωτερικῶς ὑπέστη ὑπὸ τὴν μουσουλμανικὴν κατάκτησιν εἰσι μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι. Τὸ βαρὺ καὶ ὀλίγον κομψὸν θέαμα, ὕπερ παριστᾷ τὸ ἐξωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀναμφιβόλως ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἔλλειψιν πολλῶν συμπλεγμάτων ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων τῆς τέχνης προωρισμένων εἰς μετριασμόν τῶν ὀγκωδῶν καὶ ἀκόμψων ἀναλογιῶν τῶν ἀντηρίδων καὶ τῶν βάθρων τοῦ κτιρίου. Ἐκ τῶν συμπλεγμάτων τούτων ἐπισημότερον ἦτο ἡ τῶν περιφῆμων ἱππῶν τῶν νῦν ἐν τῇ ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Μάρκου εὐρισκομένων. Ἀφ' ἐτέρου ἡ προσθήκη τεσσάρων μιναρῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος τῆς βαρύτητος καὶ ἐλλείψεως συμμετρίας καὶ ἀναλογιῶν. Ὁ πρῶτος τῶν μιναρῶν τούτων, ὁ πρὸς τὴν μεσημβρινο-ἀνα-

τολικὴν γωνίαν, ἐκτίσθη ὑπὸ Μωάμεθ Β'. Ὁ δεύτερος, ὁ ἀρкто-ἀνατολικός, κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Σελίμη, ἐφ' οὗ καὶ εἰς τὸ τσαμίον ἐγένοντο ἀξιόλογοι ἐπισκευαστικαὶ καὶ διατηρητικαὶ ἐργασίαι· οἱ ἀρкто-δυτικοὶ καὶ ἀνατολικο-δυτικοὶ μιναρῶδες ἐγένοντο ὑπὸ Ἀμουράτῃ Γ'. Αἱ ἐργασίαι αὗται, καίτοι ἐπιφανεῖς καὶ κομψαὶ καθ' ἑαυτὰς, δὲν ἀναλογοῦσι πρὸς τὸ κολοσσαῖον οἰκοδόμημα εἰς ὃ προστετέθησαν ὡς παραρτήματα, καὶ ὃ περίεργος ῥυθμός τῆς διακοσμήσεως τῶν χρησιμεύει μόνον ἵνα μᾶλλον καταδείξῃ τὴν γυμνότητα καὶ τὸ ἥττον ἀρχιτεκτονικὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ἐκκλησίας, καθ' ὅλοκληρίαν ἄλλως τε ἀποβαλλούσης τὸν χριστιανικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ἔνεκα αὐτῶν τῶν προσθηκῶν.

Ἀλλ' ὅτι καὶ ἂν εἰπωμεν περὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀρχαίων σουλτάνων, ἀδύνατον νὰ μὴ θεωρήσωμεν τὸν Ἀβδούλ-Μεδζίτ ὡς εὐεργέτην τῆς χριστιανικῆς τέχνης, καὶ κατ' αὐτὰς μάλιστα τὰς πρὸς ἄμεσον συμφέρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ λατρείας γενομένας ἐργασίας. Ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμουράτου Γ' τὸ κτίριον ὅλως παρημελήθη· ἐπὶ κίνδυνοι σχισμάδες ἐγένοντο εἰς τὸν δόμον, ὡς καὶ εἰς πλείστους τῶν ἡμιδόμων. Τὸ καθολικὸν μολύβδινον ἐπικάλυμμα εὐρίσκετο εἰς οἰκτρὰν κατὰστασιν καὶ διὰ τῶν σχισμᾶδων εἰσέδυν οὐ μόνον βροχὴ καὶ χιὼν, ἀλλ' εἰσέρχοντο ἐλευθέρως σμήνη περιστερῶν καὶ ἄλλων καταστρεπτικῶν πτηνῶν. Οἱ θόλοι τοῦ γυναικωνίτου ἦσαν πολυρῥαγεῖς καὶ ἐτοιμόρροποι. Αἱ στήλαι, πρὸ πάντων δὲ αἱ τῶν ἀνωτέρων μερῶν, μετετοπίσθησαν καὶ ἐξῆλθον τῆς καθέτου· τὸ κτίριον ἐν συνόλῳ καθ' ὅλα του τὰ μέρη καὶ τὰς συναρμογὰς, παρίστα οἰκτρὰ ἔχνη μακρᾶς καὶ βαρβάρου ἀκηδείας. Ὁ Κ. Λουδοβίκος Haghe παρέστησεν εἰς δύο λιθογραφικὰ δοκίμια παριστῶντα παράδοξον ἀντίφασιν, τὸ ἔνδον τοῦ τσαμίου, οἷον ἦτο τότε καὶ νῦν μετὰ τὰς τελευταίας ἐπισκευὰς. Ἡ διαφορά τῆς προσόψεως, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χάρτου, εἶνε ἀληθῶς καταπληκτικὴ· ἀλλ' αἱ ὕλικοι ἐπισκευασταὶ ἔχουσι μεγαλειτέραν σημασίαν, ὡς συντρέχουσαι εἰς τὴν μέλλουσαν στεργρότητα τοῦ κτιρίου αὐτοῦ πρὸς ὃ ἀνάγονται τόσαι πολύτιμοι ἀναμνήσεις. Ὁ μέγας δόμος, καίτοι ἐπιβαρυνθεὶς διὰ τεσσάρων ὀγκωδῶν καὶ ἀκόμψων ἀντηρίδων, κατέστη στεργρότερος ἢ ἄλλοτε, ἔνεκα τῆς προσθήκης διπλοῦ κύκλου ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου περιζωννύοντος τὴν βάσιν. Ὁ μολύβδος τοῦ δόμου καὶ τῆς στέγης ἀνενηώθη ἐξ ὀλοκληρίου. Αἱ ἐτοι-

μόρφοποι στήλαι τοῦ γυναικωνίτου ἐπανετέθησαν καθέτως, καὶ οἱ ὑποβασταζόμενοι θόλοι ἐστηρίχθησαν καὶ ἐστερρόποιήθησαν. Τὰ μωσαϊκὰ, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ οἰκοδομήματος, ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀντικατέστησαν δι' ἐπιτηδεῖον ἀπομιμήσεως τῶν ἀρχικῶν εἰκόνων. Ὅλα τὰ σκεύη καὶ αἱ συναρθρώσεις τοῦ τσαμίου, ἤτοι ἡ στοὰ τοῦ σουλτάνου, οἱ ἄμβωνες καὶ τὰ ἄλλα τῆς λατρείας ἀντικείμενα, ἀνεσκευάσθησαν πολυτελέστατα.

Αἱ ἐπισκευαστικαὶ ἐργασίαι διήρκεσαν πλέον τῶν δύο ἔτων, ὀφειλόμεναι κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πεφωτισμένην ἐλευθεριότητα τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ. Λέγεται, ὅτι ἀπόπειρα ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῆς φανατικῆς μερίδος πρὸς ὑποχρέωσιν τοῦ Σουλτάνου ἵνα διατάξῃ πλήρη καταστροφὴν τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων μωσαϊκῶν, ὡς ἀπαγορευομένων αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ κορανίου. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος ἠρνήθη ῥητῶς ἵνα συγκατατεθῇ εἰς τοιαύτην ἀπαίτησιν, καὶ, ῥητῇ αὐτοῦ συγκαταθέσει, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἐπεφόρτισε τὸν Κ. Σαλτσμπέργκ ἵνα ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως, ὅτε δηλαδὴ τὰ μωσαϊκὰ ἀπεκαλύφθησαν, ἵνα χορηγήσῃ εἰς τοὺς περὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀσχολουμένους τὸ πλεονέκτημα ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι ἔχωσιν ὑπ' ὅψιν ἀκριβῆ ἀντίγραφα ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἀρχαιότερου συνάμα δὲ καὶ χαρακτηριστικωτέρου μνημείου ταύτης.

Μετὰ τῆς ὑπὸ Ἀβδουλ-Μεδζίτ ἐπιληφθείσης ἀνασκευῆς τελευτῶσι τὰ χρονικὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατασκευῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀλλὰ τὸ σεβαστὸν τοῦτο κτίριον ἔχει ἐτέραν ἱστορίαν ἐνδιαφέρονσαν μᾶλλον τῆς καθαρῶς ὕλικῆς τέχνης του. Δυνατὸν, ἄνευ μεγάλης ὑπερβολῆς, νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶναι ἡ ἱστορία κλάδου τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀποχωρισθείσης Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς καὶ Συριακῆς καὶ τῶν νεωτέρων Σλαβικῶν κοινωνιῶν, αἵτινες ἐν συνόλῳ, οἷονδ' ἕποτε διακριτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἂν ἔχωσιν ἐν ἑαυταῖς καὶ οἰκιδήποτε ὥσιν αἱ λεπτολόγοι τροποποιήσεις διὰ τὸ διάφορον τῆς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως, συνεννοῦνται ἐν τῷ εὐρεῖ σταδίῳ τῆς κοινῆς αὐτῶν ὀρθοδόξου ὁμολογίας, καὶ τοῦ κοινοῦ κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τῆς Ῥώμης ἀνταγωνισμοῦ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας, ὡς αὕτη ἐστὶν ὁ τύπος τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, ἤτοι τοῦ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑπεροχὴ τῆς

Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας προσελθὼν ὀργανισμὸς ὤφειλον φανερώς ἵνα στηριχθῶσιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ὑπεροχῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως.

Ἡ ἱστορία τῆς πατριαρχικῆς ἐκκλησίας περισταῖ ἀναρίθμητα ἔγνη τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος. Ἡ Ἀγία Σοφία ὑπῆρξε τὸ θέατρον ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν, τῶν καθαρῶς ἐθνικῶν ἐχουσῶν σημασίαν.

Ἄμα ὁ αὐτοκράτωρ ἐστέφετο ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἀπελάμβανε τῶν αὐτοκρατορικῶν προνομίων. Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος στεφθεὶς εἰς Νίκαιαν, δὲν ἔλειψε, μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν Λατίνων ἐπανάκτησιν τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως ἵν' ἀνανεώσῃ πομπῶδ' ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τὴν τελετὴν τῆς στέψεώς του. Ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ ἐνεργοῦντο πᾶσαι αἱ ἄλλαι τελεταὶ αἱ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν διαδοχὴν ἀναφερόμεναι, ὡς ὁ γάμος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ βάπτισις τοῦ πορφυρογεννήτου. Ἐπὶ τοῦ μεγάλου βωμοῦ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἦτο κεχαραγμένος ὁ νόμος ὅστις καίτοι ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης παραληφθεὶς ῥίπτει ζωηρὸν φῶς ἐπὶ τοῦ στενοῦ καὶ ἀποκλειστικοῦ τῶν Ἑλλήνων πνεύματος, νόμος ἀπαγορεύων τὸν γάμον τῶν ἡγεμόνων τοῦ Βυζαντίου μετὰ ξένης καὶ ὅταν, κατὰ τὰς εἰδεχθεῖς τῆς βασιλείας του ἡμέρας, ὁ Ἀνδρόνικος ἀποδιοπομπήσας τὸ ἀγέρωχον καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν πάλαι βυζαντινῶν κυριαρχῶν, ἀνεζήτησεν εἰς γάμον τὴν Ἰωάνναν, ἀδελφὴν τοῦ κόμητος τῆς Σαβοΐας, μόνον ἐπισήμως ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἀναβαπτισθεῖσαν ὑπὸ τὸ ὀρθοδοξότερον ὄνομα τῆς Ἄννης, τὴν ἐδέχθη εἰς τὴν κλίνην του. Μετὰ τοῦτο ἡ ἡγεμονίς αὕτη στεφθεῖσα, κατὰ τὸ πρὸ ἀμνημονεύτου χρόνου ἔθιμον, παρεδέχθη ἵνα μετέχῃ πάντων τῶν προνομίων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ θρησκείας.

Ἀντικείμενον διδασκτικωτάτης σπουδῆς ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐκκλησίας ὑπ' ὅλας αὐτῆς τὰς σχέσεις μετὰ πασῶν τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπαναστάσεων τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας. Ἐὰν ἡ Ἀγία Σοφία ὑπῆρξε τὸ ἄλλalon θέατρον τῶν ἐπιπολαιοτέρων καὶ σοφιστικωτέρων διαμφισθητήσεων, ὡς αἱ περὶ τοῦ Ἑρωτικοῦ ἢ τῶν Τριῶν Κεφαλαίων, ὁ ὑψηλῆς αὐτῆς δόμος ἀντήχησε πολλάκις θηριώδεις κραυγὰς, καὶ τὸ ἐμβαδὸν τῆς πολλάκις ἐμολύνθη δι' αἵματος κατὰ τὰς σκληρὰς τῶν εἰκονοκλαστῶν πάλας καὶ τὰ μωσαϊκὰ καὶ αἱ ζωγραφίαι,

αί υποκρυπτόμεναι ἔτι διὰ τοῦ ἐπιχρίσματος τῶν τοίχων τῆς ἐναλλάξ ὑπῆρξαν θεαταὶ λατρείας καὶ κατάρτας τῶν κοιμμάτων.

Ἡ Ἁγία Σοφία ὑπῆρξεν ἡ σκηνὴ τοῦ θριάμβου καὶ τῶν διαδοχικῶν ἀτυχημάτων πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν, τῶν ὁποίων αἱ φιλονεικίαι ἐπασχολοῦσιν εἰσέτι τὴν προσοχὴν τῆς ἱστορίας. Ἐκεῖ ὁ Ἰγνάτιος κατώρθωσε ν' ἀπωθήσῃ, καὶ ἐν τῇ πτώσει του μάλιστα, τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του προσπαθείας ἵνα τὸν ἀναγκάσωσι πρὸς ἐγκατάλειψιν τῆς ἑδρας του. Ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θριάμβου τοῦ Ἰγνατίου, τὸ σκῆπτρον συνετρίβη ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀντιπάλου του Φωτίου, ὅστις ὁμοίως ἀπεξεδύθη διὰ τῆς βίας τῶν ἱερῶν του ἐνδυμάτων, ὡς δεῖγμα τῆς καθαιρέσεως καὶ τῆς καταπτώσεως ἀπὸ τοῦ τάγματός του. Καὶ ὅταν ἡ τόσον πολυχρόνιος μεταξὺ Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως περὶ ὑπεροχῆς πάλη ἔφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν ἐπὶ Μηχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου, ἡ τελευταία πράξις τῶν παπικῶν ἀπειλῶν ἦτο ἵνα τεθῇ ῥῆσις τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπὶ τοῦ μεγάλου βωμοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, θεωρουμένου ὡς κέντρον τῆς βυζαντινῆς ἐθνικότητος καὶ ὡσεὶ παριστάντος τοὺς διύσχυρισμούς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου.

Δύναται νὰ γραφθῇ κεφάλαιον λίαν περίεργον περὶ τῆς ἱστορίας διαφόρων ἀφορισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμήσεων, τῶν ὁποίων ἡ Ἁγία Σοφία ὑπῆρξε τὸ θέατρον. Πρὸς λεπτομερεῖ συμπληρώσιν τούτου ἀπαιτεῖται ἵν' ἀκολουθήσωμεν τὴν πορείαν τῶν διαφόρων διαμφισθητήσεων τῶν διαταραχασῶν τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, καὶ καταγράψωμεν τὰς πολυαριθμούς μεταπτώσεις τοῦ θριάμβου καὶ τῆς ἡττης, αἱ ὑπέστησαν αἱ εἰς τὴν σύγκρουσιν συμμετασχοῦσαι διαφοραὶ τῶν γνωμῶν. Θέλομεν ἔτι εὑρεῖ ἀφθονον ὕλην ἐκλέγοντες τὰ χαρακτηριστικώτερα παραδείγματα τῆς ἐνεργείας τῆς ἐπισχετικῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ἣν μᾶς παριστᾷ τὰ βυζαντινὰ χρονικά. Τὸ τοσοῦτον ἐν τῇ Δύσει ἀξιωματικῶς παραδειγμα τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου, κλείσαντος τὸ θυσιαστήριον εἰς τὸν Θεοδόσιον, τοῦ ὁποίου αἱ χεῖρες ἔσταζον εἰσέτι αἷμα, ἀναλόγως πολλάκις διεδραματίσθη ἐν τῇ βυζαντινῇ βασιλικῇ. Λέων ὁ Φιλόσοφος ἀπεκλείσθη τῆς Ἁγίας Σοφίας, διότι καταφρονήσας τὸν νόμον τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, συνῆψε πέμπτον γάμον. Ὁ καῖσαρ Βάρδας δημοσίως ἐδιώχθη ἀπὸ τῆς ἁγίας τραπέζης ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου ἕνεκα τοῦ μοιχαλικοῦ γάμου του· καὶ

ἡ αὐτὴ τιμωρία ἐπεβλήθη εἰς τὸν Τσιμισχῆν, τὸν φονέα τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ.

Ἐκκλησιαστικαὶ τινες ἐπιτιμήσεις τῆς Ἀνατολῆς ἔχουσι σχεδὸν χαρακτῆρα ἀποκλειστικῶς ἰδιον. Δυσκόλως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Δύσεως ἀπαντᾶται παραπλήσιον παραδειγμα, τοῦ μοναχοῦ Ἀκοιμήτου προσκολλῶντος διὰ βελόνης τὴν παπικὴν πρᾶξιν τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπὶ τοῦ φελονίου τοῦ Ἀκακίου καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος διήρχετο ἐπὶ τῆς Μεγάλης Εἰσόδου. Γεγονὸς παραδοξότερον ἀναφέρεται περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου τοῦ Γηραιοῦ. Ὁ πατριάρχης οὗτος, ἕνεκα τῆς δριμύτητος τοῦ χαρακτῆρός του, ἐπροκάλεσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπέχθειαν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὸν ἠνάγκασεν ἵνα παραιτηθῇ τοῦ αξιώματός του καὶ κλεισθῇ εἰς τι μοναστήριον. Πρὸ τῆς ἀποχωρήσεώς του, ὁ Ἀθανάσιος συνέταξε δύο ἀποχαιρετιστικὰς διακηρύξεις· καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἣν ἐδημοσίευσεν, ἦτο γεγραμμένη μὲ πνεῦμα τρυφερᾶς ἀγάπης, χριστιανικῆς ἐπιεικειᾶς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς του καὶ ταπεινῆς ὑποκλίσεως εἰς τὰς βουλὰς τῆς Πρωτοίας. Ἡ δευτέρα ὅμως ἦτο ἀντιθέτου φύσεως· ἦτο τρώντι τυπικὴ παραίτησις συνοδουμένη μετὰ τοῦ τρομερωτέρου ἀναθέματος, καὶ ἐπισήμου ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πάντων τῶν ἐργασθέντων καὶ συμμετασχόντων εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν. Ἄλλως τε δὲν ἐτόλμησεν ἵνα δημοσιεύσῃ αὐτὴν, ἀρκεσθεῖς, πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἵνα τὴν καταθέσῃ ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς μιᾶς τῶν στηλῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀνεκαλύφθη ὑπὸ παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀναβάντα διὰ κλίμακος ἐξήτουν φωλεὰς περιστερῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ κατετρόμαξε νομίζων ὅτι συμπεριλαμβάνεται ἐν τῷ ἀφορισμῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι τοιούτου εἶδους ἀναθέματα μόνον ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀναθεματιστῶν δύναται ἵν' ἀναιρεθῶσι, συνήνεσεν ἵν' ἀνακαλέσῃ τὸν Ἀθανάσιον ἀπὸ τῆς ἐξορίας. Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀδυναμία κατέστη ἀντικείμενον γελοιογραφίας χαρακτηριστικῆς τὴν τότε ἐποχὴν. Ὁ κάτω τοῦ θρόνου ἐστρωμένος τάπης μίαν ἡμέραν ἀφῆρέθη, καὶ ἀντικατέστη διὰ κεντήματος παριστάντος τὸν αὐτοκράτορα μετὰ γαλινῶν εἰς τὸ στόμα, καὶ ὀδηγούμενον εἰς τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀπλοῦν φορητὴν ζῶον, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου. Τὸ περίεργον δὲ εἶναι, ὅτι ἅμα ἀνεκαλύφθησαν οἱ ἐργάται τῆς γελοιογραφίας, ὁ Ἀθανάσιος ἐπέ-

μεινεν ἵνα καταδικασθῶσιν εἰς θάνατον, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀνδρόνικος ἤρνεϊτο ἵνα συναινέσῃ, ὁ πατριάρχης ἀγανακτήσας, ἐγκατέλιπεν ἐκ νέου τὴν αὐλὴν, καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸ μοναχικὸν κελλίον τοῦ ἵνα τελειώσῃ τὸν βίον τοῦ.

Ὅπως δὴ ποτε ὁμως πρέπει νὰ προσθέσωμεν, ὅτι καθ' ὅλην τὴν μακρὰν σειράν τῶν πατριαρχῶν, οἵτινες κατέλαβον τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἁγίας Σοφίας, οὐδεὶς δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν Ἀθανάσιον τοῦτον ἕνεκα τοῦ ὑπερμέτρου, καὶ ἔστιν ὅτε μωροῦ, ζήλου τοῦ πρὸς τήρησιν τῶν κανόνων τῆς ἐγκρατείας. Κατήντησεν ἵνα τιμωρήσῃ καὶ ὄνον φαγόντα ἐν θριδᾷκιον ἐκ τοῦ κήπου μοναστηρίου, καὶ τὸ παραδειγμα τοῦτο τῆς αὐστηρότητός τοῦ δὲν εἶνε πιθανῶς σκωπτικὴ σάτυρα· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκληφθῇ ὡς σάτυρα, καταδεικνύει τοῦλάχιστον τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκτίμησιν τοῦ χαρακτῆρός τοῦ. Δυστυχῶς ἀπαντῶνται ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τῶν πατριαρχῶν καὶ παραδείγματα χριστιανικῆς ἀκηδεΐας ἀπίστευτα σχεδόν. Ὁ κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἀκμάσας πατριάρχης Θεοφύλακτος, καθ' ὅλοκληρίαν ἐκδοτος εἰς τὰς ἐγκοσμίους ἡδονάς, διετῆρει τοῦλάχιστον διακοσίους ἵππους διὰ τὸ κυνήγιον καὶ τὸ ἵπποδρόμιον. Τὸ πάθος τοῦ Θεοφύλακτου ἦτο τόσον παράφορον, ὥστε ἡμέραν τινα, ἐνῷ ἱερούργει μετὰ μεγάλῃς πομπῆς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τὴν ἐβδομάδα τῶν Περδων, ἐγκατέλιπε κατεσπευσμένως τὸν βωμὸν ἵνα δράμῃ εἰς τοὺς σταύλους τοῦ, διότι ἔμαθε διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ ὅτι ἡ προσφιλὴς τοῦ φορβὰς ἐγέννησε· τόσον ἦτο ἀνυπόμονος ἵνα βεβαιωθῇ κατὰ πόσον ὁ τεχθεὶς πῶλος ἐπεβεβαίωσεν τὴν καθαρότητα τοῦ αἵματος τῶν γεννητόρων τοῦ!

Δύσκολον εἶνε ἔν' ἀναφέρωμεν τὰ κακὰ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων· τὸ βέβαιον ὁμως εἶνε ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπειραρίθμων βεβηλώσεων τῆς κατακτήσεως, οὐδὲν ἐπλήγωσε πικρότερον τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα· ἢ ἡ βεβήλωσις τοῦ δόμου διὰ τῶν τελετῶν τῆς Λυτικῆς αἱρέσεως. Αἱ ἱερόσυλοι προσβολαὶ δι' ὧν ἐμολύνθη ἡ ἐκκλησία ἐν τῇ πρώτῃ μανίᾳ τῆς κατακτήσεως, διήγειραν μέγαν ἀποτροπιασμὸν παρὰ τοῖς Ἕλλησι. Τὸ κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος κτύπημα ὑπῆρξεν ἀνυπολόγιστον, ὅταν ὁ Βαλδουῖνος, ὁ πρῶτος λατίνος αὐτοκράτωρ, ἐστέφθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ βασιλικῇ. Ἡ πικρία τῆς λύπης ἀληθῶς συνεκράσθη μέχρι βαθμοῦ τιμος, διότι οἱ Λατίνοι ἐστεροῦντο οὐσιώδους ὅρου τῆς τελετῆς, τῆς διὰ τῶν χειρῶν τοῦ πατριάρχου

μυρώσεως. Κατὰ τὴν στέψιν τοῦ Βαλδουῖνου, ἡ θέσις τοῦ πατριάρχου κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ πάπα. Ὁ Ἕλλην πατριάρχης ἔφυγε, καὶ μεταξὺ τῶν παραδόξων ἐπεισοδίων τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἦττον δραματικὸν δὲν εἶνε ἀναμφιβόλως τὸ ὑπὸ Νικήτα Χωνιάτου, τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἀλώσεως, ἀναφερόμενον, περὶ τῆς φυγῆς τοῦ εἰς Σηλυμβρίαν οἰκογενειακῶς, καὶ τῆς συναντήσεώς τοῦ μετὰ τοῦ φυγάδος πατριάρχου, μόνου, ἄνευ περασπίσεως, ἐπιβαίνοντος ὄνον, καὶ ζητοῦντος ἄσυλον κατὰ τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν βαρβάρων λατίνων. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς ἐξεθνικέσεως μετ' οὐ πολὺ εἰς πρᾶξιν ἐτέθη ὑπὸ τῶν νικητῶν. Ὁ Ἐνετὸς Θωμᾶς Μοροζίνης, πομπωδῶς ἐνεθρονίσθη ὡς Λατίνος πατριάρχης ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ, καὶ ἐν τῇ ματαίᾳ ἐλπίδι τῆς διαιωνίσεως τῆς ἐνετικῆς διαδοχῆς, ὑπεχρέωθη ἐνόρκως ἵνα διορίζῃ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ κανονικοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἐθνικότητά τοῦ. Ἐν τούτοις τὸ μέτρον τοῦτο ὑπῆρξε τόσον μάταιον, ὅσον καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐκπλήρωσις τοῦ ὀλιγοδιαρκῆς. Ἐκ τῶν ἐξ Λατίνων πατριαρχῶν τῶν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἐνεθρονισθέντων μόνον ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος ὑπῆρξαν Ἐνετοί. Ἀληθῶς εἶπεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ πολιτεία τῶν Λατίνων οὐδὲν ἀποτέλεσμα, κοινωνικὸν ἢ θρησκευτικόν, παρήγαγεν ἐπιμεῖναν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ ἐπιπόλαιος ἐκείνη πρᾶξις ἐχρησίμευσεν μόνον ἵνα δηλητηριάσῃ τὰ μίσση καὶ τὰς ἀμοιβαίας ἐχθρας, αἵτινες ἀρκετὰ ζῶνται ὑπῆρχον τότε. Τὸ μόνον ἔχνος ὑπερ ἐγκατέλιπον οἱ Λατίνοι τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ κατοχῆς τῶν εἶνε μνημνεῖόν τι, ὅπερ καὶ ὁ μᾶλλον ἀδιάφορος περιηγητὴς παρατηρεῖ ἔτι μετὰ συγκινήσεως, τὸν τάφον τοῦ μεγαλειτέρου τῶν τέκνων τῆς Ἐνετίας.

Ὁ ΤΥΦΛΟΣ ΓΕΡΩΝ ΔΑΝΔΟΛΟΣ Ο ΟΓΔΟΗΚΟΝΤΑΕΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ, ΝΙΚΗΤΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

Δύναται τις ἵνα λάβῃ ἰδέαν τῶν πρὸς τοὺς Λατίνους αἰσθημάτων τῶν Ἑλλήνων, ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς πολιορκίας διακηρύξεως τοῦ πρωτοπυργοῦ τοῦ Βυζαντίου «προτιμότερον ἢ κίδαρις τοῦ Μωάμεθ ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρὰ ἡ τιὰρα τοῦ πάπα, ἢ ὁ πῖλος καρδιναλίου.»

Ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας βλέπομεν τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον ἐπ' ἐλπίδι οὐ μόνον ἀφοπλισμοῦ τῆς ἐχθρας τῆς Δύσεως, ἀλλὰ καὶ συνομολογήσεως ἐπωφελοῦς εἰρήνης ἐπιλαμβανόμενον τῆς μακρᾶς ἐκείνης σει-

ρὰς τῶν διαπραγματεύσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἐβουκόλησαν τοὺς χριστιανοὺς τῆς Δύσεως δι' ἀπατηλῆς φαντασμαγορίας ἐπὶ πλεόν τοῦ αἰῶνος. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη ὑπῆρξε ματαία καὶ ὀλίγον εἰλικρινής. Ἡ ἐνωσις, παραδεχθεῖσα ἐν Λουγδούνῳ ὑφ' ὅλας τὰς πρὸς τὴν Δύσιν εὐνοϊκὰς παρχωρήσεις, ἐπανηγυρίσθη μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐξωτερικῆς πομπῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ· ἀλλὰ διὰ τὸν λαὸν καὶ τὸν κληρὸν ἡ ἐορτὴ ἐκείνη ἦτο ἀπλὸς τύπος· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ, μία τῶν πρώτων πράξεων τοῦ διαδόχου τοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐξάγνις τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ἐκκλησίας, μετὰ τὴν βεβήλωσιν ἣν τέως ὑπέστη ἐνώπιον τῶν Ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς φυλλάδιον.)

ΟΠΟΙΑ ΤΙΣ ΕΙΝΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΗ

ἡ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ ΜΠΟΝΩ.

Α'.

*Ἐξιστόρησις τῆς εἰς Ἀμερικὴν
ἀναχωρήσεώς μου.*

Λέγουσιν ὅτι ἠδυνόμεθα ὅχι μόνον περιηγούμενοι, ἀλλὰ καὶ συγγράφοντες κατόπιν τὰς ἐκ τῆς περιηγήσεως ἐντυπώσεις ἡμῶν. Ἄλλοι δὲ τοῦναντίον δίσχυρίζονται ὅτι πολὺ μεγαλητέραν εὐχαρίστησιν ἀπολαμβάνομεν καθήμενοι εἰς τὴν οἰκίαν μας, τὸν μὲν χειμῶνα παρὰ τὴν ἐστίαν, τὸ δὲ θέρος εἰς τὴν δρόσον, καὶ ἀναγινώσκοντες τὰς διηγήσεις τῶν περιηγητῶν, ἐν αἷς ἐξιποροῦσιν ὁποῖους καὶ ὁπόσους κινδύνους ὑπέφερον ἢ ἀπέφυγον καὶ τὰ παντὸς ἀξιοπερίεργα τὰ ὅποια εἶδον ἢ δὲν παρετήρησαν. Ὅπως δὴποτε εἶναι δυσκολώτατον πρᾶγμα ν' ἀποφανθῇ τις ποῖον τῶν δύο εἶναι τὸ προτιμότερον, διότι ἐνταῦθα ἡ κρίσις ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς ὀρέξεως, ὑπάρχει δὲ σοφωτάτη παροιμία ὅτι, «οὐδεὶς περὶ ὀρέξεως καὶ χρωματός λόγος.»

Ἐγὼ ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἐκ περιστάσεων περιεργωτάτων καὶ τοιούτων, οἶαι δὲν παρέρχονται ἐν σιωπῇ, ἠναγκάσθην νὰ ἐπισκεφθῶ πλείστα μέρη τῶν ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔκρινα καλὸν νὰ σημειώσω τροχάδην καὶ καθ' ὅσον ἡ μνήμη μ' ἐβοήθει, τὰ περιεργότερα τῆς ὑπερωκεανίου περιηγήσεώς μου.

Ἐταξίδευσα κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1859 καὶ ἰδοὺ διατὶ.

Ὀνομάζομαι Μάρκελλος Μπονῶ, ἔχω εἰς τὴν βράχιν μου τριάκοντα σχεδὸν ἔτη καὶ εἰμαι καλλιτέχνης ἢ, πεζότερον εἰπεῖν, ἐπαγγέλλομαι τὸν ζωγράφον. Ἄτιμον ἔργον ἡ ζωγραφικὴ θεοαίως δὲν εἶναι, δὲν εἶναι ὅμως καὶ λίαν ἐπικερδὲς, ἀφότου μάλισα ὁ ἥλιος ἀντὶ εὐτελεστάτης ἀμοιβῆς κατασκευάζει εἰκόνας καὶ εἰκόνας πανομοιωτύπους δυστυχῶς! Τὸ νὰ λάβῃ λοιπὸν ζωγράφος ἐπίγειος, δηλαδὴ ζωγράφος ἔχων σάρκα καὶ ὀστέα, παραγγελίαν νὰ ζωγραφίσῃ εἰκόνας εἶναι εὐτυχία σπανιώτατα ὁσημέραι παρεχομένη εἰς τοὺς μετρίους ζωγράφους, οἷος εἰμι ἐγώ. Δι' ὃ μεγάλως ἐξεπλάγην καὶ ἐχάρην ἐνταυτῷ λαβὼν πρῶταν τινα ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ γραμματέως τοῦ σὶρ Ἰακώβου Κλίντον ἀρχαίου ταγματάρχου τῶν σωματοφυλάκων (horse guards) καὶ κατόχου κολοσσαίας περιουσίας, δι' ἧς προσεκαλούμην νὰ μεταβῶ ἀνυπερθέτως εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἐκατομμυριωτάτου καὶ εὐγενεστάτου τούτου κυρίου τοῦ καταγομένου ἐξ ἀρχαιοτάτης βαρωνικῆς οἰκογενείας διὰ νὰ ζωγραφίσω τὴν εἰκόνα του.

Ἐνεδύθην λοιπὸν τάχιστα τὸ ἱμάτιόν μου, τὸ ὁποῖον εἶχον προωρισμένον διὰ τὰς κρίσιμους περιστάσεις καὶ μετέβην δρομαίως ἀπὸ τῆς πλατείας Βρεδᾶ ἔνθα ἔκειτο τὸ ἐργοστάσιόν μου εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἀγίου Ἰννορίου, ὅπου κατῴκει ὁ ταγματάρχης Κλίντον.

Τὸ ἄτομον τοῦτο, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πάραυτα μ' ἐπαρουσίασαν εἶχε τότε ἡλικίαν πεντήκοντα δύο ἐτῶν, ἀνάστημα μᾶλλον ὑψηλὸν καὶ ἀπεικονισμένην ἐπὶ τοῦ λεπτοφυοῦς καὶ εὐγενοῦς προσώπου του τὴν μελαγχολίαν ἐκείνην τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὴν ἀγγλοσάξωνικὴν φυλὴν, μελαγχολίαν κατ' ἐξοχὴν νοσηρὰν, ἀλλόκοτον, προκαλοῦσαν τὴν αὐτοχειρίαν καὶ ὀνομαζομένην ὁ σπλήν.

Ἐρρίψεν ἐπ' ἐμὲ βλέμμα ἀδιάφορον καὶ μοι εἶπεν εἰς καθαρωτάτην μὲν γαλλικὴν ὑπεραγγλίζουσαν δὲ προφορὰν,

— Εἰσθε ὁ Κύριος Μάρκελλος Μπονῶ;

— Ναί, ταγματάρχα, ἀπεκρίθην.

— Σεῖς ζωγραφίσατε καὶ ἐξεθέσατε εἰς τὴν τελευταίαν ἐκθεσιν τὴν πομπὴν τῶν στρουθίων;

— Ἐγὼ αὐτὸς, ταγματάρχα.

— Μοὶ ἀρέσκει ἡ μέθοδός σας καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ζωγραφίσῃτε τὴν εἰκόνα μου εἰς ὁλόκληρον. Πόσος χρόνος ἀπαιτεῖται πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου;